

УДК 159.922:316.64:165.242.2

Дмит рієнко Ю. М.

ФОРМУЛА НОРМИ ПРАВА У КОНТЕКСТІ СИНЕРГЕТИКИ ПРАВОСВІДОМОСТІ

За часів постперехідного праворозвитку все більше та більше набувають такі протирічні трансформативні процеси, які не можна однозначно нормативно істинно оцінити, ідентифікувати та передбачити. Стара позитивна правова наука, лінійно верифікуючи складну правову дійсність, яка рухається за сучасних пріоритетних європейськоцентричних векторів за закономірностями синергетики, не здатна оперативно визначити правову сутність нелінійних правових явищ, що домінують. Виникає гостра потреба у широкому методологічному осмисленні можливостей, властивостей та перспектив позитивної правової науки, з метою її удосконалення на ґрунті загальної філософсько-правової інструменталізації правового пізнання як законодавчого нормотворення за закономірностями синергетики правосвідомості [2].

Зазначена проблема безпосередньо пов'язана з важливим практичним напрямком зовнішньої політики України, націленої на українське правове самовизначення у світі, що виходить з давніх ідейно-світоглядних поглядів українства, а також з державною програмою Київського національного університету ім. Т.Шевченка "Розбудова державності України 1996-2005 рр."

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, вирішення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття.

У нашому контексті прямих або споріднених досліджень у вітчизняній та іноземній літературі знайти не вдалось. Нами раніше була досліджена правосвідомість у контексті правової ідіоми, визначені критерії її регулятивного формотворення у контексті формули української правової ідіоми [1], яка нормативно реалізується, як звісно, у тих чи інших різногалузевих нормах права. Але яким чином? Чи можна прослідкувати цю реалізацію у аспекті змістотворення адекватних нормативних проєкцій дійсності правової ідіоми у регулятивну площину норми права? Як історично відбувається зміна правових норм? За рахунок чого? Чи реально детермінують проєкції розвиткових девіацій правосвідомості як процесуального права ідейно-світоглядний зміст норми права? Ось ті питання, на які слід надати відповіді.

Одже, безпосередньо аналогічних або подібних нашому контексту досліджень автору як у історичній, так й у сучасній вітчизняній та іноземній літературі знайти не вдалось. Але у зв'язку з тим, що, не дивлячись на близькі тематичні дослідження автора, виведення формули української правової ідіоми, проблема розв'язання розвиткових девіацій як статичної, так й процесуальної правової норми, в контексті ідіоми не була розв'язаною, - завданням статті є виокремлення, за проведеними дослідженнями, основних підходів щодо розв'язання даної проблеми, в контексті формування формули норми права (ФНП), виявлення різних пріоритетів

формотворення тих чи інших складових пропорцій формули норми права, використовуючи авторські дослідження та спираючись на них як активно тематичні [1-3]. Метою статті є виявлення безпосередніх критеріїв та специфіки формули норми права, використовуючи запропоновані нами раніше визначені підходи та методо-методологічну базу дослідження [1-2]. Метою статті є також виявлення тієї чи іншої можливої конкретно-історичної специфіки формули норми права за адекватною специфікою формули правової ідіоми.

Ми вживаємо термін „лінійність” за аналогією терміну „нелінійність”, але зі значенням протиставлення та антонімічності. Термін „нелінійність” – це фундаментальне поняття синергетики як нового теоретичного напрямку досліджень об’єктивної природи, у нашому контексті, синергетики правосвідомості, на основі якого розроблена нова парадигма, яку можна назвати парадигмою нелінійності. Нелінійність у синергетиці правосвідомості позначає можливість нормативно несподіваних (але спрогнозованих та передбачених) змін напрямків протікання процесів актуального і неактуального нормотворення, їх багатоваріантність, множинність шляхів їх регулятивного розгортання, випадкового вибору одного з них у межах певного, нормативно детермінованого поля регулятивних можливостей чинного права. У зв’язку з тим, що синергетика правосвідомості вводить нелінійний стиль мислення, пов’язаний з феноменом штучного інтелекту, в ній широко застосовуються нелінійні математичні рівняння, які мають кілька нормативних розв’язань, якими описуються можливі шляхи еволюції правової системи. У такий спосіб ми визначаємо еволюційний розвиток правосвідомості як різноджерельного процесуального права, що має розвиткові фази – конкретно-історичні цикли соціальної активності правосвідомості, як певні правові конкретно-історичні епохи, у межах яких існує те чи інше позитивне право як система конкретно-історичних норм, що можуть розвитково змінюватись, зумовлених тією чи іншою специфікою регулятивного відношення первинних суб’єктів правосвідомості (фізичних осіб) до світу та до себе як суб’єктів правового, конкретно-історичного часо-простору, ідентифікованого у парадигмі тієї чи іншої Конституції. У зв’язку з цим позитивне право є у межах власних детермінант лінійно визначеним феноменом, що однозначно тлумачить реальність за логікою Основоного Закону, отже, визначає правову реальність, виходячи з тих нормативних реалій та перспектив, що закладені у Конституції. У позитивному праві, як типово конкретно-історичному, принципово відсутня можливість оперативного, тобто й нелінійного визначення у тих чи інших розвиткових девіаціях норм права, за девіаціями правової ідіоми, реалізованої процесуально у правосвідомості, типово правову налаштованість, виходячи з різноджерельного статусу різногалузевої норми права, яка виходить з різноджерельного статусу української правової ідіоми та правосвідомості. Звідси, як правило, ті зміни, які відбуваються у правовому полі, що наявно суперечать нормам чинного права, позитивна правова наука розцінює однозначно як типово неправові, не враховуючи того, що будь-яка правова норма, за аналогією правової ідіоми, має таку ж, як й у останній, власну структурно-системну побудову, яку ми ідентифікуємо у формулі української правової ідіоми, а саме: наявність європейськоцентричної (Є), азіатсько центричної (А), російськоцентричної (Р) та україноцентричної (У) складової, побудованої за домінантними векторами давніх історичних державностей, які сформували

ФОРМУЛА НОРМИ ПРАВА У КОНТЕКСТІ СИНЕРГЕТИКИ ПРАВОСВІДОМОСТІ

різноджерельний статус правосвідомості, з відсотками національно-ментальної щільності зазначених складових теоретичної формули української правової ідіоми: $E = C:A:P:Y$, та практичної формули: $E_{\text{(сума за функц. іст. пер-ми C\%, A\%, P\%, Y\%)}} = 31\%:23\%:15\%:27\%$. Маємо статичний сучасний реальний зміст історично сформованих середньоарифметичних відсотків національно-ментальних складових української правової ідіоми: $C = 31\%$, $A = 23\%$, $P = 15\%$, $Y = 27\%$, який адекватно відбитий у відповідних пропорціях різногалузевої норми українського права. За проведеними дослідженнями українська правова ідіома нормативно реалізується у головному структурному елементі правосвідомості – нормі статичного права, регулятивно звужуючись у власній функції до функції норми права. Отож, формула правової ідіоми як статичний зміст української правосвідомості, маючи відповідну нормативно-юридичну проекцію власних національно-ментальних складових пропорцій на норму права, з аналогічними відсотками різноментальної щільності, регулятивно поширює різноментальний статус розвиткових потенцій на норму права, яка набуває різнолінійних властивостей у плані ідентифікації того трансформативного вектору оптимального розвитку, який найбільш відповідає структурно-системній динаміці української правової ідіоми, що цілепокладена у основу тієї чи іншої правової концепції. Нагадаємо, що під правовою ідіомою розуміємо парадигмальний комплекс супільної ідейно-світоглядної моделі різноджерельних структурно-системних елементів, домінант і детермінант українського правового світогляду як середовища правової культури, що формується корелюється та здійснюється у різних конкретно-історичних циклах соціальної активності україноментальної правової свідомості, створюючої спадкоємність останньої як робочу функцію державно-правової ідеї, законодавчо реалізованої у актах державно-правової свідомості як правових нормах законів [1]. У чому ж виявляється тоді сучасна ідентифікація різноджерельності різногалузевих норм українського права? У тому, що сучасна українська правова ідіома, процесуально реалізуючись як українська правосвідомість, постійно, перманентно або випадково детермінує за складовими пропорціями власної формули актуальне формотворення та змістотворення типово раціональних норм української правосвідомості як розвитково доконечних, остаточно знаково-матеріально адаптованих як норма статичного права, що потенційно зберігає різноджерельну налаштованість норм правосвідомості у формулі норми права (ФНП), яка здатна, за кризових періодів трансформаційного розвитку видозмінюватись за зразками динаміки формули української правової ідіоми, реалізуючись у різнолінійних нормах правосвідомості як першоджерелах лінійних норм статичного права. За такого підходу всі складові формули української правової ідіоми, параметрально відбиваючись у регулятивному формотворенні актуальної різногалузевої норми українського права, фактично, створюють нові національно-ментальні параметри правової норми за формулою ідіоми, отож, норма права набуває властивостей формули ідіоми, а значить набуває розвиткових девіацій у межах цієї формули або за власною формулою як формулою ідіоми, нормативно реалізованою у формулі норми права (ФНП): $ФНП = 31\%:23\%:15\%:27\%$, тобто норма будь-якої галузі українського права має такий

вигляд різнонаціонально-ментальних складових пропорцій, які характеризують сучасні розвиткові праворефлексії реальних, дійсних та перспективних девіації, що виявляються на рівні правового світогляду, правової психології та правової ідеології як складових правосвідомості та ідентифікуються у певних правових знаннях. Виходить будь-яка правова норма за її ідейно-світоглядною парадигмою є максимально сконцентрованою для чіткого, суворого, максимально ідентичного та адекватного регулятивного відбиття дійсності правовою ідіомою або нормативною скомпресованою, регулятивно звуженою правовою реальністю, матеріально-знаково структурованою та здійсненою, як й у цілому правова ідіома, у різних конкретно-історичних циклах соціальної активності україноментальної правової свідомості, створюючої спадкоємність останньої як робочу функцію державно-правової ідеї, законодавчо реалізованої у актах державно-правової свідомості як правових нормах законів [1].

Нелінійність розвитку правосвідомості саме й виявляється у різновекторній спрямованості складових національно-ментальних пропорцій формули норми права, а саме, у теоретичному виявленні домінанти тієї чи іншої складової пропорції у формулі норми права, її кореляції, удосконалення та модернізації, та на цій основі практичному формуванні та удосконаленні чинного законодавства. У чому ж практично виявляється роль тієї чи іншої домінанти (зараз, європейськоцентричної) у формулі норми права тієї чи іншої галузі права? У тому, що у практичному формотворенні норм права тієї чи іншої галузі домінують європейськоцентричні, європейськотональні та європейськотипові парадигми та правові інтереси українських нормативних актів, які виявляють європейськоцентричну зорієнтованість як у власних змістах, так й за власними формами (пріоритет загальносвітових нормативно-правових цінностей). Нелінійність правосвідомості ідентифікується у наявності різних правових ідей, цілей, вимог та потреб, які були, наприклад, традиційно характерні для українського суспільства [2]. Ми продовжуємо наполягати на тому, що лінійні позитивні різногалузеві статичні правові норми, за проведеними дослідженнями, виникають та формуються як такі саме у різнолінійних нормах правосвідомості, проходчи еволюцію у процесуальній правовій нормі від ірраціональних до раціональних норм правосвідомості як норм статичного права [3].

Таким чином, запропонована формула різногалузевої норми права, маюча адекватний зміст та форму української правової ідіоми, надає можливість здійснення, наприклад, використовуючи сучасні комп'ютерні технології, інформаційно-рекреаційного моделювання історичних, реальних і можливих зв'язків різноджерельних складових пропорцій правової норми як головного структурного елементу правосвідомості з сучасною правовою ідеєю та ідеєю сучасної правосвідомості, яка є девіантною, за зразками здійсненої нами раніше інформаційно-технологічної комп'ютерної діагностики зв'язків різноджерельних складових пропорцій української правової ідіоми як статичного змісту української правосвідомості, що може слугувати ще одним новим напрямком комп'ютерних досліджень в теорії та історії держави і права. Проведені нами деякі основні довідково-аналітичні розрахунки, можна з повною мірою використовувати для

ФОРМУЛА НОРМИ ПРАВА У КОНТЕКСТІ СИНЕРГЕТИКИ ПРАВОСВІДОМОСТІ

формування різноаспектних комп'ютерних програм, спроможних віртуально висвітлити повнооб'ємний портрет не тільки історичної картини виникнення, становлення та існування української правової свідомості як процесуальної форми української правової ідіоми, українського історичного державотворення та історичної державності, але й її можливої майбутньої синергетичної трансформації чинної різногалузевої правової норми, враховуючи тривалу сумарну конкретно-історичну спадкоємність правосвідомості як еволюційну синергетичну спадкоємність великої численності конкретно-історичних циклів соціальної активності різноментальних правосвідомостей та великої численності формотворення норм права за формулою норми права, у тому числі й української, якими є реальні, певною мірою нами науково-практично досліджені історичні періоди становлення української держави. Думаємо, що подальші дослідження в галузі комп'ютерного моделювання перспективної трансформації української правосвідомості, різногалузевої правової норми як форми майбутньої трансформації української держави та форми майбутньої норми права, а значить й відповідних правових світоглядів, ментальностей, психологій та ідеологій як узагальнених та особисто спersonіфікованих, значно сприятимуть оптимізації української правової системи. Зазначені результати комп'ютерного моделювання дозволяють їх використовувати як основний, так й довідковий матеріал, а також надають можливість використовувати інші методи, моделі та технології комп'ютерного програмування правосвідомості та правової норми (як у режимі реального часу, так й у віртуальному вимірі) з різними цілями, але з однією метою – покращення соціально-правових трансформацій України. Думаємо, що подальше дослідження зазначених питань значно сприятиме як удосконаленню, так й новому розвитку та збагаченню української правової науки.

Література:

1. Дмитрієнко Ю. М. Прямі ефекти девіантної правосвідомості: перша формула української правової ідіоми // Право і безпека. Науковий журнал. 2004/3'2. - Харків:НУВС, 2004. - С. 11-18.
2. Дмитрієнко Ю. М. Юридична техніка: комп'ютерне моделювання української правосвідомості як форми української держави в історичному та реальному часі // Державо і право. Збірник наукових праць. Вип. 30. – Київ: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2005. - С. 114-135.
3. Дмитрієнко Ю. М. Традиційні та нетрадиційні моделі правових посттоталітарних рефлексій. // Ученые записки Таврического национального университета им. В.Н.Вернадского. Том 15 (54). № 2. - Симферополь, 2002. - С. 119-127.

Пост упила в редакцію: 08.09.2006 г.